

КОРУПЦІЯ ЯК ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Корупція здатна роз'їсти будь-яку систему незалежно від філософії чи ідеології батьків-засновників

Лі Куан Ю

З-поміж усіх видів корупції – побутової, економічної та політичної – остання є найбільш небезпечною. Охопивши всі інститути державної влади, місцевого самоврядування вона є головною перепорою на шляху подальшого розвитку держави та народовладдя, підняття добробуту населення та надійного забезпечення національної безпеки.

Оскільки в СРСР явище політичної корупції здебільшого замовчувалося, вітчизняні дослідники взялися опановувати тему лише з 90-х років минулого століття. Помітний крок у розробці наукових основ політичної корупції зробило монографічне дослідження Г. Кохан «Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз» (2013 р.) [3]. Однак стан наукового дослідження проблеми корупції кваліфікується вітчизняними вченими як недостатній. У першу чергу слід критично осмислити політичні та правові засади боротьби з корупційними проявами.

Метою дослідження є розкриття змісту корупції як політичної та правової проблеми українського суспільства.

Поняття "корупція" є неоднозначним. «Корупція» походить від латинського «corruptio», що означає «псування», «розбещення», «збоченість», «розлад», «розхитаність», «поганий стан», тобто може розумітися як розбещення окремих посадових осіб державного апарату, як соціальна корозія, що роз'їдає державну владу і суспільство в цілому. Одне з найбільш коротких сучасних визначень належить Дж. Сентурі: корупція – це зловживання публічною владою заради приватної вигоди. «Центр протидії корупції» при Національному антикорупційному бюро України пропонує розділити корупцію, пов'язану з владними інституціями, на два різновиди: політична і адміністративна корупція.

Політична корупція виникає уже на етапі прийняття законів, тобто, коли народні обранці приймають нормативні акти, що надають перевагу певним категоріям людей, наприклад – олігархам. На цьому рівні корупція представлена у Верховній Раді та Кабінеті Міністрів України, адже уряд володіє правом законодавчої ініціативи. Адміністративна корупція формується на етапі прийняття рішень на виконання ухвалених законів та підзаконних актів, наприклад, при видачі різноманітних дозволів. Зазвичай процедура законного отримання дозвільних документів значно затягується, що у свою чергу змушує зацікавлених осіб вдаватися до хабарництва.

Вживання терміна «корупція» стосовно політики приписується ще Аристотелю, який визначив тиранію як неправильну, зіпсовану, тобто корумповану форму монархії [1].

На думку, Г. Кохан, жоден політичний режим не передбачає абсолютного захисту від корупції, у тому числі й розвинена демократія. Здійснюючи кроснаціональний аналіз політичної корупції в країнах Європи, автор зазначила, що в основу дослідження покладено гіпотезу, яка полягає в тому, що національні моделі корупції вибудовуються за зразком моделі політичної системи Д. Істона: «Причини політичної корупції розташовуються на «вході» політичної системи, наслідки... на «виході», а форми і прояви – у «чорній скринці». Середовищем у такій моделі ми, – наголошує дослідниця, – вважаємо національний державний механізм...» [3].

Міжнародна антикорупційна організація [Transparency International](http://www.transparency.org) визначає політичну корупцію як «зловживання політичною владою для приватного блага» [10]. Аналіз міжнародно-правових документів також свідчить про існування різних підходів розуміння корупції. Так, у Резолюції «Практичні заходи боротьби з корупцією», розповсюдженій на VIII Конгресі ООН по запобіганню злочинності (Гавана, 1990 р.), корупція визначається як «порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності». Інший документ ООН (Довідковий документ про

міжнародну боротьбу з корупцією) формулює поняття корупції як «зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях».

У Законі України «Про боротьбу з корупцією» корупція визначається як «використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [2].

Не менш широким є тлумачення й поняття політична корупція. У цілому даний термін має чотири основних визначення. Перше – незаконні дії у сфері політики (наприклад хабарництво). Друге пов'язане з державною практикою, може бути легальним, але мати неетичний характер. Третє визначення пов'язане з конфліктом інтересів у посадових осіб (наприклад, представник законодавчої влади, який володіє певними бізнес-активами, використовує свій голос для підтримки рішень, що сприяють функціонуванню саме його підприємницькій діяльності). Четверте визначення має як етичну, так і юридичну основу. Воно належить до політичних дій, які не відповідають інтересам суспільства (найкращим прикладом є Уотергейтський скандал у США).

Важливо також з'ясувати структуру політичної системи (т. зв. «чорної скриньки»), оскільки щодо неї нема спільної думки в зарубіжних і вітчизняних дослідників. На нашу думку, до компонентів політичної системи належать: політична влада, її первинні та вторинні суб'єкти, політичні інститути, політико-правові норми, політична свідомість, політична культура та політичні відносини. Політична влада є системоутворюючим ядром політичної системи. Саме суб'єкт політичної влади формує політичні інститути, виробляє політичну ідеологію, розробляє політико-правові норми, формує політичні відносини та політичну культуру. Інституційний блок та інші компоненти політичної системи забезпечують належне функціонування політичної влади та регулювання з її допомогою суспільних відносин. Тому «занепад політичної системи, невиконання нею свого соціального призначення пов'язане, перш за все, з деформацією політичної влади. Це відбувається тоді, коли її суб'єкт перестає виражати суспільні інтереси, нехтує конституційними засадами суспільного життя, зраджує національну ідею» [5, с. 150].

Наприклад, замість боротьби з корупцією у державних органах в Україні створюються декілька правоохоронних інституцій, які, в свою чергу стають корумпованими. Аналіз політичних і економічних інститутів України показав, що їх форма та функціонування не грає першорядні ролі. Тому гасло “Кадри вирішують усе”, що відоме з часів Стародавніх Греції і Риму, має сенс і в сучасній Україні. Ми можемо створювати все нові й нові відомства для вирішення назрілих питань, але якщо не наповнимо їх новим змістом — новими кваліфікованими, не корумпованими кадрами – ці відомства не будуть працювати ефективно. Важливо також врахувати готовність населення сприйняти реформи і діяльність нових і традиційних інститутів позитивно. Тобто, повинен існувати соціальний запит на реформаторські зміни.

Нові владні еліти, в т.з. післямайданні, не дали імпульсу до докорінної трансформації політичних і економічних інститутів. Щоб мати політичну волю до модернізації політичної і економічної систем України треба піти іншим шляхом – порвати усі зв'язки з старим корумпованим політичним і економічним класом і будувати нові за змістом інститути, нові політичні і економічні відносини.

Спершу, потрібно чітко визначити політичні інститути, які підлягають демонтажу, які підлягають модернізації і які треба створювати, щоб забезпечити загальну модернізацію суспільства [4]. Першою важливою передумовою українського варіанту випереджальної модернізації є наявність цілісної системи суспільних цінностей, а також розгалужених зв'язків між політичною, економічною і культурною елітами суспільства і населенням. Поки що в Україні дається взнаки застійна модель розвитку, відсутність консолідації суспільства

щодо стратегічних цілей, слабкий розвиток інституту приватної і комунальної власності, гіпертрофія державного елемента та інше. Але уже є пробудження національної самоповаги, впевненості у власні сили, зростання престижу національних цінностей та пріоритетів.

Список використаної літератури

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогрек. та передм. О. Кислюка. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
2. Закон України «Про боротьбу з корупцією» № 1975-VIII від 23.03.2017, ВВР, 2017, № 14, ст.159. // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=356%2F95-%E2%F0>
3. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз / Г. В. Кохан. – К.: НІСД, 2013. – 232 с.
4. Михальченко М. Теоретико-методологічні засади дослідження процесів трансформації сучасних політичних інститутів України [Електронний ресурс] / М. Михальченко. – Режим доступу: [file:///C:/Users/USER/Downloads/pubpolpr_2016_1_3%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/pubpolpr_2016_1_3%20(2).pdf).
5. Рудакевич, О. М. Пізнавальний потенціал теорії політичної системи в дослідженні політичної корупції / О. М. Рудакевич // Суспільно-політичні процеси. Науково-популярне видання Громадської організації «Академія політичних наук». – К.: ГО АПН, 2017. Випуск 1. – 147–161.
6. Гончарук Т. В., Гурик М. І., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
7. Гончарук, Т. В. Формування модернізаційної парадигми державного управління / Т. В. Гончарук // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2013. – Вип. 41.

а.